

KAROL DĄBROWSKI

DZIAŁALNOŚĆ
IZB PRZEMYSŁOWO-HANDLOWYCH
W LATACH 1927-1939, ZE SZCZEGÓLNYM
UWZGLĘDNIENIEM INFORMACJI ZAWARTYCH
W „MONITORZE POLSKIM”

I. WSTĘP

Niniejszy artykuł przybliży czytelnikom działalność izb przemysłowo – handlowych z okresu II RP, celowo ze szczególnym uwzględnieniem informacji zawartych w jednym źródle historycznym: „Monitorze Polskim” z lat 1927-1939. Daje przegląd – swego rodzaju kalendarium – wydarzeń, z którymi były powiązane ówczesne izby. Potwierdza tym samym, jak wiele istnieje możliwości badania dziejów samorządu gospodarczego, gdy korzysta się z różnorodnych źródeł, nawet pojedynczych¹.

Dlatego też, na wstępie należy powiedzieć kilka słów o samym „Monitorze”. „Monitor Polski” był przed wojną, jak obecnie, dziennikiem urzędowym, przeznaczonym do publikowania aktów prawnych, obwieszczeń i komunikatów władz, ogłoszeń urzędowych, jak i informacji prawem przewidzianych². Pamiętać też należy, iż przed 1939 r. nie istniał podział „Monitora” na część A i B, lecz dany numer dzielono na część urzędową i nieurzędową. Bilanse

-
- 1 Asumpt do napisania artykułu dały dwie typowo źródłowe publikacje: A. Landau - Czajka, *Wyzyskiwacze czy wyzyskiwani? Obraz rzemieślnika w prasie lat 1945-1948*, „Dzieje Najnowsze” 1992, nr 3, s. 55; A. Wrzyszczyk, *Ustawodawstwo okupacyjne dla dystryktu Galicja 1941-1944* [w:] *Studia z historii państwa, prawa i idei. Prace dedykowane Prof. J. Malarczykowi*, red. A. Korobowicz, H. Olszewski, Lublin 1997, s. 483.
  - 2 Współcześnie publikuje się m.in. uchwały Krajowej Rady Biegłych Rewidentów (zob. np. „Monitor Polski” 2008, nr 93, poz. 801).

spółek były zatem podawane w części nieurzędowej. Poza tym ówczesny „Monitor” mniej przypominał formą dzisiejsze dzienniki urzędowe, lecz bliższy był prasie codziennej. W dziale nieurzędowym publikowano wiele informacji np. o wizytach przedstawicieli państw obcych, działalności ministrów, uroczystościach państwowych, a także – co jest szczególnie interesujące – wiadomości o izbach przemysłowo-handlowych.

„Monitor” do 1924 r. był publikowany przez wydawnictwo „Monitor Polski”, pozostające w gestii Prezesa Rady Ministrów. W 1924 r. zostało przekształcone w przedsiębiorstwo państwowe, działające na zasadach komercyjnych. Statut otrzymało na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z 26 czerwca 1924 r. Od 1928 r. wydawaniem „Monitora” zajęły się Wydawnictwa Państwowe, będące także firmą państwową. Natomiast w 1932 r. połączono Wydawnictwa Państwowe z Polską Agencją Telegraficzną³.

Prowadząc badania historyczno-prawne nad okresem II RP warto więc sięgać do różnych numerów „Monitora”⁴. Dzięki temu otrzymuje się obraz rzeczywistości polskiej widziany oczami rządzących. Zasadniczo nie znajdują w nim swego bezpośredniego odbicia konflikty i spory polityczne, czy społeczne, było to przecież wydawnictwo rządowe. Jednakże wyłącznie na bazie jednego źródła i to urzędowego, można wiele dowiedzieć się na temat samorządu gospodarczego okresu II RP. Warto zatem postawić pytanie, ile jeszcze można zebrać informacji o izbach sięgając do prasy, źródeł drukowanych, rękopisów, pamiętników, literatury i archiwaliów⁵.

Należy wyjaśnić, dlaczego jako datę początkową dla swoich rozważań wybrano rok 1927. Wówczas, po wydaniu rozporządzenia Prezydenta RP z 15 lipca

3 Dz. U. RP z 1924 r. Nr 55, poz. 546, z 1928 r., nr 17, poz. 140, z 1932 r., nr 26, poz. 237.

4 Z.K. Zaporowski opublikował artykuł o potrzebie korzystania z innego ważnego źródła do poznania dziejów administracji publicznej, mianowicie stenogramów z obrad parlamentu (zob. *Stenogramy sejmowe jako dokument życia politycznego w Drugiej Rzeczypospolitej*, „Studia Archiwalne” 2006, t. 2, s. 145).

5 Nie można więc zgodzić się z opinią S. Jankowskiego, że „precyzyjne wyszczególnienie ustawowych zadań izb p-h, dotyczących tylko przemysłu – w dzisiejszym rozumieniu – jest niezwykle trudne, a scharakteryzowanie rzeczywistych prac izb p-h w tym zakresie jest niemożliwe z powodu braku materiałów archiwalnych” (por. *Izby przemysłowo – handlowe i ich rola w przemyśle polskim do 1950 r.* [w:] *Samorząd gospodarczy – przeszłość i teraźniejszość. Materiały z konferencji*, Warszawa 1991, b.p.). Szczególnie, że już w 1964 r. opublikowano artykuł A. Kiełbickiej, w której Autorka podkreśliła pierwszorzędą wartość zachowanych akt izb p-h dla badań nad historią gospodarczą Polski (zob. *Ważne źródła do historii gospodarczej – akta izb przemysłowo – handlowych*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” 1964, t. 26, s. 234).

1927 r. o izbach przemysłowo – handlowych, dokonano unifikacji samorządu przemysłowo – handlowego na ziemiach polskich⁶. Zaczęto przekształcać izby, istniejące na ziemiach b. zaboru pruskiego i austriackiego, a także powoływać izby na terenie b. Królestwa Polskiego oraz Kresów Wschodnich.

Na łamach „Monitora” publikowano informacje m.in. na temat wydania przepisów o izbach, ich nowelizacji, tworzenia poszczególnych izb, ustalenia ich siedzib i okręgów, wyborów radców, zatwierdzania statutów, posiedzeń Związku Izb P-H i izby warszawskiej, zjazdów działaczy izbowych, konferencji i spotkań z przedstawicielami rządu, wyznaczania kandydatów na ławników sądów pracy, współdziałania z izbami bilateralnymi i Międzynarodową Izłą Handlową, udziału przedstawicieli izb w delegacjach rządowych udających się za granicę, jak również przyjmowania przez izby oficjalnych gości zagranicznych.

Spośród wielu danych starano się wybrać – na potrzeby artykułu – zdarzenia najciekawsze opisujące barwne życie izb, a pominięto noty formalne, wzmiankujące o pracach ustawodawczych. Podzielono je na kilka grup dotyczących: kontaktów zagranicznych i urzędowych; konferencji, zjazdów i narad; pracy rządowych gremiów opiniodawczych oraz innych izbowych inicjatyw. Artykuł wzbogacono o notki biograficzne umieszczone w przypisach.

II. KONTAKTY ZAGRANICZNE IZB PRZEMYSŁOWO-HANDLOWYCH

W maju 1927 r., z inicjatywy Ministerstwa Przemysłu i Handlu (MPIH) zorganizowano wyjazd polskich przedsiębiorców do Jugosławii. W składzie polskiej delegacji znaleźli się m.in.: prezes Izby bydgoskiej B. Kasproicz, dyrektor Izby Handlowej w Krakowie R. Beres oraz syndyk Izby Handlowej w Poznaniu dr S. Waschko⁷.

6 Dz. U. RP z 1927 r. Nr 67, poz. 591 ze zm.

7 Zob. „Monitor Polski” 1927, nr 119. Izba poznańska, do czasu ujednoczenia ustroju izb w Polsce, działała na podstawie przepisów pruskich z 1870 r. i rozporządzenia ministra b. dzielnicy pruskiej z lat 1919-1921; stąd też kierownika biura nazywano syndykiem. Stanisław Waschko (1895-1984) prawnik, wieloletni dyr. Izby poznańskiej. Przyczynił się do założenia Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu (Akademii Ekonomicznej), gdzie był wykładowcą, działał w zrzeszeniach gospodarczych, Międzynarodowej Izbie Handlowej, zasiadał w rządowych gremiach opiniodawczych. Po 1945 r. reaktywował poznańską Izbę, reprezentował sektor prywatny w różnych instytucjach samorządowych i państwowych. Po likwidacji Izby w 1950 r. został pozbawiony możliwości kontynuowania swojej różnorodnej działalności. W 1957 r., zezwolono mu na powrót do szkolnictwa, pracował w Wyższej Szkole Ekonomicznej

Wiele spotkań zagranicznych miało miejsce w 1929 r., gdy organizowano Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu. Wówczas Izbę poznańską odwiedzili w towarzystwie ministra E. Kwiatkowskiego ministrowie przemysłu Belgii, Estonii i Szwecji. Z Poznania delegacja ministrów udała się do Warszawy, gdzie gościła ich Izba P-H w Warszawie z prezesem Cz. Klarnerem na czele⁸.

W tymże roku izby brały udział w przygotowaniu wyjazdu przedstawicieli polskich sfer gospodarczych do krajów basenu Morza Śródziemnego: Egiptu, Grecji, Libanu, Palestyny i Turcji. Natomiast izby w Krakowie i Warszawie przyjmowały delegację rumuńską, która przybyła do Polski m.in. na konferencję w sprawie polsko-rumuńskiej współpracy gospodarczej. Wizytę współorganizowała Polsko-Rumuńska Izba Handlowa, a gościom z Rumunii towarzyszył E. Kwiatkowski⁹.

Przedstawiciele Izby warszawskiej (prezes Cz. Klarner i A. Wierzbicki¹⁰) towarzyszyli E. Kwiatkowskiemu podczas wizyty do Czechosłowacji we wrześniu 1930 r.¹¹

---

w Sopocie, gdzie uzyskał habilitację; publikował prace o tematyce gospodarczej. Zob. A. Zarzycki, *Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa. Tradycja i współczesność 1851-2001*, Poznań 2001, s. 139.

8 Zob. „Monitor Polski” 1929, nr 190, s. 2; nr 191, s. 2. O PWK zob. np. A. Czubiński: *Rola dr. Stanisława Wachowiaka w przygotowaniu i przeprowadzeniu Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu w 1929 roku*, „Mazowieckie Studia Humanistyczne” 2002, nr 2, s. 237. Czesław Klarner (1872-1957) inżynier, polityk, działacz gospodarczy, bankowiec, prezes Izby warszawskiej i Związku Izb P-H. Od 1897 r. pracował w firmie P. Drzewieckiego i J. Jeziorańskiego. W 1918 r. w MPiH, potem w Banku Handlowym w Warszawie. Od stycznia 1924 do maja 1925 r., jako wiceminister skarbu i współpracownik W. Grabskiego, współtworzył program naprawy skarbu. Od maja do września 1925 r. minister przem. i handlu – w czasie wojna celnej między Polską i Niemcami. Od czerwca do września 1926 r. minister skarbu. Jego nominacja była wyrazem szukania przez J. Piłsudskiego zbliżenia ze sferami gospodarczymi. Do 1939 r. zasiadał we władzach wielu przedsiębiorstw prywatnych i państwowych. Organizował Izbę warszawską i Związek Izb P-H. Udzielał się społecznie. Publikował prace na tematy mieszkaniowe. W 1938 r. mianowany senatorem przez I. Mościckiego, współpracował ze S. Starzyńskim. W 1939 r. działał w Stołecznym Komitecie Samopomocy Społecznej. Kierował Dep. Skarbu Delegatury Rządu RP na Kraj, był wiceprezesem Rady Głównej Opiekuńczej. Po wojnie pomagał w reaktywacji stołecznej Izby, angażował się w prace Komitetu Odbudowy Warszawy. Zob. Z. Klarner, *Czesław Klarner*, Warszawa 1990; Z. Landau, *Zapomniani Ministrowie Skarbu Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2005; PSB, t. 12/4, z. 55, s. 539 (nota Z. Landaua).

9 Zob. „Monitor Polski” 1929, nr 178, s. 3; Nr 184, s. 1.

W maju 1933 r. na zaproszenie Związku Izb P-H przybyła do Polski delegacja gospodarcza z ZSRR. Wizyta gości sowieckich miała szczególną oprawę. Komitetowi, który organizował wizytę, przewodniczył Cz. Klarner. Zaś udział w nim wzięli m.in. radcowie Izby warszawskiej H. Brun¹², J. Jeziorański¹³,

-
- 10 Andrzej Wierzbicki (1877 -1961) polityk, znany działacz gospodarczy, dyr. Centralnego Związku Przemysłu Polskiego „Lewiatan”, radca Izby warszawskiej. W młodości członek „Zetu” i Ligi Narodowej. Przed 1914 r. działał w rosyjskim Tow. Przemysłowców. W czasie I w. św. angażował się w Centralnym Komitecie Obywatelskim, Radzie Głównej Opiekuńczej i Tymczasowej Radzie Stanu. W 1918 r. był ministrem przem. i handlu w rządzie Rady Regencyjnej, działał w KNP w Paryżu, przewodniczył polskiej delegacji ekonomicznej na konferencji pokojowej, bronił praw Polski do Śląska. W okresie II RP był posłem z ramienia endecji, zasiadał w rządowych gremiach opiniodawczych i władzach różnych przedsiębiorstw, angażował się społecznie. W czasie okupacji członek Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej, więziony w Pawiaku i na Montelupich. Po 1944 r. pracował w przemyśle państwowym. Pozostawił po sobie pamiątki (*Żywy Lewiatan. Wspomnienia*, Warszawa 2001), publikacje (np. *W terenie i z trybuny*, Warszawa 1936) oraz rękopisy przechowywane w Bibliotece Narodowej. Zob. np. *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J.M. Majchrowski, G. Mazur, K. Stepan, Warszawa 1994, s. 468 (nota Cz. Brzozy).
- 11 Zob. „Monitor Polski” 1930, nr 206, s. 2; *III Sprawozdanie Izby P-H w Warszawie za rok 1930*, Warszawa 1931, s. 44.
- 12 Henryk Brun (1888-1940) znany kupiec warszawski, pochodzący z wielopokoleniowej rodziny przedsiębiorców, poseł na Sejm z ramienia BBWR, działacz OZN, członek Rady Banku Polskiego, radca stołecznej Izby, prezes Naczelnej Rady Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego, największej organizacji polskich kupców. Po 1939 r. aresztowany za odmowę współpracy z okupantem, więziony na Pawiaku, 21 czerwca 1940 r. rozstrzelany w Palmirach. Jego tragiczna śmierć odbiła się szerokim echem wśród polskich przedsiębiorców. Zob. np. PSB t. 3/1, zesz. 11, s. 20 (nota M. Chmielewskiego); *Kto był kim...*, s. 243 (nota M. Śliwy); *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1939. Słownik biograficzny*, t. 1, oprac. M. Smogorzewska, red. A.K. Kunert, Warszawa 1998, s. 206.
- 13 Jan Jeziorański (1865-1933) inżynier, przemysłowiec, radca Izby warszawskiej; od 1889 r. pracował na kolei nadwiślańskiej, w 1898 r. wraz z P. Drzewieckim założył znane przedsiębiorstwo „Towarzystwo Akcyjne Budowy Maszyn i Urządzeń Sanitarnych Drzewiecki i Jeziorański”, które wraz ze współnikiem i pracownikami (m.in. Cz. Klarnerem) znacznie rozbudował. Angażował się w liczne przedsięwzięcia gospodarcze, był prezesem Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, wiceprezesem „Lewiatana”, członkiem gremiów rządowych; działaczem społecznym na polu szkolnictwa. Zob. PSB t. 11, s. 218 (nota Z. Landaua).

W. Wiślicki¹⁴; znani przemysłowcy i politycy: L. Darowski¹⁵, S. Laurysiewicz¹⁶, W. Przedpeński¹⁷, H. Strasburger¹⁸ oraz A. Wierzbicki. Delegacja zwiedza-

---

14 Wacław Wiślicki (1882-1935) ekonomista, znany działacz żydowski i przedsiębiorca, radca Izby warszawskiej, członek Polsko-Palestyńskiej Izby Handlowej, prezes Centrali Związku Kupców, drugiej co do wielkości organizacji kupiectwa żydowskiego. Od 1922 był posłem początkowo z listy mniejszości narodowych, potem BBWR. Rozczarowany polityką sanacji wobec Żydów, zerwał z nią współpracę na krótko przed śmiercią. Zob. np. *Kto był kim...*, s. 470; *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 6, Warszawa 1997, s. 808.

15 Ludwik Darowski (1881-1948) bankowiec, działacz gospodarczy, polityk. W młodości aktywista PPS, aresztowany i zesłany. W Rosji zasłużył się na polu pracy społecznej, szczególnie w okresie rewolucji. Po 1918 r. pracował w MPiH, od 1921 do 1924 r. minister pracy i opieki społecznej, następnie poseł w Moskwie, wojewoda łódzki (1925-1926) i krakowski (1926-1929). Od 1929 r. działał w sektorze gospodarczym, przewodnicząc także PCK. W czasie okupacji organizował tajne nauczanie w Warszawie. Po 1944 r. pracował w przemyśle państwowym. W 1947 r. wstąpił do PPS. Zob. np. *Kto był kim...*, s. 36 (nota J. Gołębiowskiego).

16 Stefan Laurysiewicz (1867-1935) działacz gospodarczy. W młodości działacz socjalistyczny, podobno jeden z pierwszych członków „Proletariatu”. W 1889 r. wyjechał do Paryża, gdzie pracował w handlu i uczestniczył w życiu artystycznym. W 1891 r. rozpoczął pracę w Rosji, gdzie udzielał się społecznie, opiekując się m.in. zesłańcami. W 1893 r. powrócił do Warszawy, piastując wysokie stanowiska w różnych przedsiębiorstwach i publikując artykuły o sztuce. W 1905 r. pomagał strajkującym robotnikom. W czasie I w. św. działał w Komitecie Obywatelskim m. Warszawy i był ławnikiem w Radzie Miejskiej; współpracował na polu gospodarczym i politycznym z A. Wierzbickim. W okresie II RP uczestniczył w delegacji polskiej na konferencję w Wersalu, zakładał „Lewiatan”, był wiceprezesem Izby warszawskiej, zasiadał we władzach wielu przedsiębiorstw (szczególnie włókienniczych), gremiach opiniodawczych. Senator BBWR z woj. lubelskiego. Znany kolekcjoner i krytyk sztuki. Zob. PSB, t. 16, s. 582 (nota Z. Landaua).

17 Wiktor Przedpeński (1891-1941) polityk, działacz gospodarczy; w młodości uczestniczył w strajku szkolnym w 1905 r., związał się z PPS – Lewicą, w czasie I w. św. aresztowany przez władze carskie i zesłany. W Rosji pracował w zakładach przemysłowych, pomagając rodakom. W czasie rewolucji wspierał rewolucjonistów, wstąpił do armii polskiej na Syberii, w 1919 r. został wysłany z misją do J. Piłsudskiego i KNP R. Dmowskiego. Brał udział w obronie Lwowa. Walczył w III powstaniu śląskim; popadł w konflikt z W. Korfantym, związał się ze środowiskiem „Zetu” i M. Grażyńskiego. Działacz organizacji „zetowych” („Związku Naprawy Rzeczypospolitej”), rolniczych i osadników wojskowych. Po 1926 r. poseł BBWR. Równolegle angażował się na polu gospodarczym, pracował w przedsiębiorstwach

ła polskie ośrodki przemysłowe i została przyjęta przez Ministra Przemysłu i Handlu gen. F. Zarzyckiego¹⁹.

W tymże roku, w lutym, obradowano w MPiH nad sprawami polsko-za-granicznych izb handlowych. Przedstawiciele izb wskazali na ich rolę w rozwi-nianiu eksportu i potrzebę prawnego uregulowania ich statusu²⁰.

-
- i związkach eksporterów, został członkiem Polsko – Brytyjskiej Izby Handlowej oraz prezesem Państwowych Zakładów Przemysłowo – Zbożowych. Prowadził akcję przejęcia przez władze polskie koncernu hutniczego “Wspólnota Interesów” z rąk niemieckich. Jako polityczny przeciwnik W. Korfanteo, był często atakowa-ny przez chadecję i endecję. W 1939 r. wyjechał do Rumunii, a potem do Francji i USA, gdzie angażował się społecznie. Zob. PSB, t. 28/4, s. 707 (nota Z. Landaua).
- 18 Henryk Strasburger (1887-1951) ekonomista, prawnik, dyplomata, polityk. W mło-dości uczestniczył w strajku szkolnym w 1905 r., zmuszony do opuszczenia szkół rosyjskich, ukończył prawo w Heidelbergu, gdzie w 1911 r. obronił doktorat. Pra-cował potem w firmie J. Jeziorańskiego, zaś w 1914 r. w Tow. Przemysłowców, jako zastępca A. Wierzbickiego; działał też w Komitecie Obywatelskim m. Warszawy. W 1918 r. zatrudniony w MPiH, brał udział w rokowaniach pokojowych w Rydze z Rosją Sowiecką, minister przem. i handlu w latach 1921-1923; podał się do dymisji w okresie hiperinflacji i rozpoczął pracę w dyplomacji. Do 1932 r. był komisarzem generalnym Polski w Gdańsku. Zasiadał we władzach „Lewiatana”, Banku Pol-skiego, działał w sektorze ubezpieczeniowym; od 1937 r. związał się z Frontem Morges, był znanym masonem. W 1939 r. przedostał się do Francji, został mini-strem skarbu w rządzie W. Sikorskiego i ministrem bez teki w rządzie S. Miko-łajczyka, w rządzie pozostał do 1944 r. W 1945 r. przyjął nominację B. Bieruta na ambasadora TRJN w Wielkiej Brytanii, odwołany w 1946 r. został na emigracji. Publikował prace na temat polityki morskiej. Zob. PSB, t. 44/2, zesz. 181, s. 187 (nota Z. Pustuły); *Kto był kim...*, s. 70 (nota J. Gołębiowskiego).
- 19 Zob. „Monitor Polski” z 1933 r. Nr 110, s. 3; „Biuletyn Izby P-H w Warszawie” 1933, nr 5, s. 20; *Historia gospodarcza Polski XX wieku. Wybór źródeł*, t. 1, cz. 1-2, oprac. B. Polak i Cz. Partacz, Koszalin 1995, s. 108. Gen. Ferdynand Zarzycki (1888-1959) ukończył studia filozoficzne w Krakowie, w latach 1912-1914 pracował jako nauczy-ciel, działał w harcerstwie i związkach strzeleckich. W czasie I w.św. walczył w Legio-nach. Gen. brygady został w 1924 r.; od maja 1931 r. do maja 1934 r. minister przem. i handlu, w latach 1935 – 1939 senator. Zasiadał w radzie nadzorczej Polskiej Akcyj-nej Spółki Telefonicznej (PAST-y) i udzielał się społecznie. Po 1939 r. przedostał się na Bliski Wschód, gdzie przebywał do 1947 r., potem wyjechał do Wielkiej Brytanii i USA. Jego sarkastyczny portret nakreślił Cz. Bobrowski (*Wspomnienia ze stulecia*, Lublin 1985, s. 96). Zob. *Kto był kim...*, s. 77 (nota J. Gołębiowskiego); T. Kryska – Karski, S. Żurkowski, *Generalowie Polski Niepodległej*, Warszawa 1991, s. 187.
- 20 Zob. „Monitor Polski” 1933, nr 43, s. 2.

Na przełomie kwietnia i maja 1935 r., do Izby P-H w Warszawie zawiązał prezes Międzynarodowej Izby Handlowej F. H. Fenterer van Vlissingen. Prezes Międzynarodowej Izby Handlowej był gościem Prezydenta RP i Ministra Przemysłu i Handlu H. Floyar- Rajchmana, a także – zwyczajowo – odbył wycieczkę do Gdyni²¹.

W styczniu 1936 r. Rada Traktatowa Samorządu Gospodarczego brała udział w przygotowaniach do polsko-holenderskich rokowań handlowych. Zaś delegaci izb występowali jako eksperci w trakcie polsko-niemieckich rokowań gospodarczych²².

W kwietniu wizytował Polskę premier Belgii P. van Zeeland²³. Gościł w Polsko – Belgijskiej Izbie Handlowej, której przewodniczył wówczas A. Wieniawski. Premierowi towarzyszyli m.in. członkowie Towarzystwa Przyjaciół Belgii w Polsce. We wrześniu natomiast gościem Izby Polsko-Belgijskiej był belgijski Minister Gospodarki P. van Isacker²⁴.

W czerwcu, przedstawiciele środowiska izb byli obecni na obchodach piętnastolecia Polsko-Austriackiej Izby Handlowej. W uroczystości uczestniczyli

21 Zob. „Monitor Polski” 1935, nr 101, s. 2; nr 104, s. 2; *Sprawozdanie Izby P-H w Katowicach za rok 1935*, Katowice 1936, s. 365. Henryk Floyar-Rajchman (1893-1951) wojskowy, polityk sanacyjny. Działał w galicyjskich związkach strzeleckich, służył w Legionach i POW, w czasie wojny polsko – bolszewickiej w sztabie I Dywizji Piechoty Legionów. W okresie II RP pracował w administracji wojskowej i dyplomacji, od 1933 r. w MPiH, od maja 1934 do października 1935 r. minister przem. i handlu. W 1935 r. wybrany posłem. W 1939 r. pomagał w wywiezieniu złota Banku Polskiego, w 1940 r. przedostał się do Francji, potem do Anglii. Od 1941 r. przebywał na emigracji w USA. Był jednym ze założycieli Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Zob. Cz. Bobrowski, *Wspomnienia...*, s. 96; *Kto był kim...*, s. 38 (nota J. Gołębiowskiego); *Posłowie i senatorowie...*, t. 2, s. 63 oraz dane opublikowane w bazie „SEZAM” Archiwum Akt Nowych (www.aan.gov.pl).

22 Zob. „Monitor Polski” 1936, nr 19, s. 3; nr 259, s. 2. Rada Traktatowa Samorządu Gospodarczego była instytucją powołaną wspólnie przez izby p-h, rolnicze i rzemieślnicze. Jej celem było przede wszystkim wypracowywanie wspólnego stanowiska wobec zawieranych przez rząd międzynarodowych umów handlowych oraz polityki eksportowej i importowej.

23 Paul van Zeeland (1893-1973) belgijski polityk i dyplomata; premier Belgii od marca 1935 do listopada 1937 r., na czele gabinetu unii narodowej, przeciwnik znanego zwolennika nazizmu – L. Degrelle. W czasie II w. św. pracował nad projektami zachodnio-europejskiej unii gospodarczej i monetarnej, w belgijskim rządzie na wychodźstwie w Anglii (w ministerstwie spraw zagr. P.H. Spaaka – późniejszego sekr. gen. NATO). Dzięki tej inicjatywie kraje Beneluxu podpisały umowę monetarną, następnie zawarły unię celną i gospodarczą. Od 1949 do 1954 r. minister spraw zagr., brał udział w opracowaniu układu o Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali.

24 Zob. „Monitor Polski” 1936, nr 99, s. 2; nr 226, s. 3; nr 227, s. 9.

także ministrowie E. Kwiatkowski i A. Roman, zaś Związek Izby P-H i Izbę warszawską reprezentował Cz. Klarner²⁵.

We wrześniu natomiast A. Roman, Cz. Klarner i przedstawiciele Izby Handlowej Polsko-Francuskiej z jej prezesem B. Hersem na czele, witali przybyłego do Polski francuskiego Ministra Handlu P. Bastida²⁶. Z tej okazji, w siedzibie warszawskiej Izby P-H odbyło się uroczyste zebranie Polsko-Francuskiej Izby Handlowej. Francuskiemu ministrowi towarzyszył m. in. ambasador Francji L. Noël²⁷.

Dwa miesiące później obchodzono piętnastolecie istnienia Polsko-Amerykańskiej Izby Handlowej. Na uroczystościach obecni byli: A. Roman, Cz. Klarner, przedstawiciele dyplomacji USA w Polsce i polscy przemysłowcy²⁸.

- 25 Zob. „Monitor Polski” 1936, nr 139, s. 2. Antoni Roman (1892-1951) ekonomista, dyplomata, polityk. W latach I w. św. współpracował z Centralnym Komitetem Obywatelskim, działał w polskich organizacjach na terenie Rosji. W 1918 r. został referentem w MPiH, w 1920 r. wicekonsulem w Nowym Jorku. Od 1923 r. pracował w Komisariacie Generalnym RP w WM Gdańsku, potem był radcą w MSZ, wykładowcą m.in. na Uniw. Lwowskim; w latach 1934-1936 posłem w Szwecji, zaś od 1936 do 1939 r. ministrem przem. i handlu, w rządzie F. Sławoja – Składkowskiego, od 1938 r. także senatorem. W literaturze uznawany jest albo za bliskiego współpracownika J. Becka, albo gen. E. Rydza-Śmigłego. W czasie II w. św. przebywał w Rumunii u boku chorego J. Becka. Wrócił do kraju w 1945 r., pracował w MPiH, zatrudniony przez H. Minca, a potem w Ministerstwie Handlu Zagranicznego. Zob. PSB, t. 31/4, zes. 131, s. 576 (nota A. Szklarskiej – Lohmanowej).
- 26 Bogusław Herse (1872-1943) radca Izby warszawskiej, znany działacz kupiecki, prowadził słynny dom mody, założony przez jego ojca w 1868 r., jako jeden pierwszych tego typu sklepów na ziemiach polskich. Jego rodzinna firma zanotowała największy rozkwit przed I w. św., podupadła w latach 30 – tych. Piastował wiele funkcji w organizacjach gospodarczych i społecznych, był m.in. prezesem Naczelnej Rady Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego, prezesem Stow. Kupców Polskich w Warszawie, wiceprezesem „Lewiatana”, wiceprezesem Izby warszawskiej, członkiem Międzynarodowej Izby Handlowej, a także prezesem Polsko-Francuskiej Izby Handlowej. Po upadku przedsiębiorstwa zrezygnował z funkcji publicznych. Zob. PSB, t. 9/1, zes. 40, s. 468 (nota J. Matejko); *Pożar w wielkim magazynie*. „Bogusław Herse” w ogniu, „Express Lubelski i Wołyński” z 25 lipca 1933 r., s. 2.
- 27 Zob. „Monitor Polski” 1936, nr 212, s. 2; nr 213, s. 2. Leon Noël (1888-1987) polityk, dyplomata francuski, w latach 1932-1935 ambasador w Pradze, 1935-1939 w Warszawie, w 1940 r. przy rządzie W. Sikorskiego w Angers. Uczestniczył w rokowaniach kapitulacyjnych z III Rzeszą w 1940 r. Od 1947 r. działacz partii gen. Ch. de Gaulle’a. Napisał znaną pracę *Agresja niemiecka na Polskę*, wydaną w 1946 r. Zob. np. *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1996, s. 508.
- 28 Na temat Polsko-Amerykańskiej Izby Handlowej zob. B.W. Winid, *Towarzystwo Polsko-Amerykańskie i Polsko-Amerykańska Izba Handlowa 1919-1939*, „Niepodległość” 1989, t. 22, s. 91.

Przedstawiciele izb uczestniczyli w rokowaniach handlowych polsko-francuskich w 1937 r. Delegacja Izby Łódzkiej była obecna na międzynarodowej konferencji włókienniczej w Waszyngtonie. Zaś w czerwcu Izba warszawska gościła holenderskiego Ministra Przemysłu, Handlu i Żeglugi M. Steenberghe'a wraz z delegacją kupców holenderskich. Na przełomie listopada i grudnia przyjechała do Polski, na zaproszenie Związku Izb P-H, wycieczka przemysłowców węgierskich. Można dodać, że Izba w tym czasie Handlowa Polsko-Łacińsko-Amerykańska prowadziła kursy dla prelegentów Towarzystwa Pomocy Polonii Zagranicznej we współpracy ze Związkiem Polaków z Zagranicy²⁹.

W styczniu 1938 r. krakowska Izba P-H gościła łotewskiego Ministra Finansów L. Ēķisa i towarzyszącego mu A. Romana. Łotewski gość spotkał się także z przedstawicielami Bałtycko-Skandynawskiej Izby Handlowej. Z okazji Targów Wschodnich we Lwowie, w początkach września, z przedstawicielami Izby lwowskiej spotkała się delegacja jugosłowiańska, z Ministrem Przemysłu i Handlu M. Vrbanicem. Sukcesem Polski było zorganizowanie w Warszawie, we wrześniu, Międzynarodowego Kongresu Hutniczego. Jedną z ważniejszych osób w delegacji polskiej był Cz. Klarner³⁰.

Można także wspomnieć o niecodziennej wizycie mandżurskiej delegacji w izbach warszawskiej i gdyńskiej. Mandżuria od 1931 r. była zajęta przez wojska japońskie. Władze Japonii utworzyły tam wasalne państwo Mandżukuo. Wśród gości był mandżurski Minister Gospodarki Narodowej. Gościom z Dalekiego Wschodu towarzyszyli rzecz jasna dyplomaci japońscy³¹.

Izba warszawska przygotowywała w tych latach praktyki zagraniczne dla polskich studentów. We współpracy z Radą Handlu Zagranicznego i stowarzyszeniami akademickimi zamierzano prowadzić ewidencję praktykantów, udzielać im instrukcji i odbierać sprawozdania. Przy MPiH powołano specjalną Komisję Stypendialną³².

W 1939 r. jednym z ciekawszych sygnałów o normalizacji stosunków polsko-litewskich było uczestnictwo litewskiej delegacji Izby Przemysłowo-Handlowej w Kownie w otwarciu drugiej części gmachu Izby P-H w Warszawie.

29 Zob. „Monitor Polski” 1937, nr 9, s. 3; nr 56, s. 1; nr 57 s. 2; nr 102, s. 3; nr 193, s. 2; nr 276, s. 2; „Biuletyn Informacyjny Izby P-H w Łodzi” 1937, nr 2, s. 1; nr 3, s. 31.

30 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 14, s. 2; nr 16, s. 6; nr 193, s. 4; nr 202, s. 5; nr 206, s. 3. O pracach Izby krakowskiej nad rozwojem polsko-łotewskiej wymiany handlowej w 1938 r. zob. *Sprawozdanie o działalności Izby P-H w Krakowie w roku 1938*, Kraków 1939, s. 41.

31 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 232, s. 5; nr 235, s. 4; nr 280, s. 2 (depesze dyplomatyczne).

32 Zob. „Monitor Polski” 1937, nr 217, s. 3; nr 289, s. 2; nr 296, s. 2; nr 299, s. 2; 1938, nr 184, s. 3.

Wizycie nadano szczególną oprawę. Litwinom towarzyszyli ministrowie E. Kwiatkowski, A. Roman, wyżsi urzędnicy MPiH oraz prezes Banku Gospodarstwa Krajowego gen. R. Górecki³³. Goście, oprowadzani przez Cz. Klarnera i H. Bruna zwiedzili zorganizowaną przez Izbę wystawę „Nowoczesny Sklep Detaliczny-Architektura Wnętrza”³⁴.

III. WIZYTY PRZEDSTAWICIELI WŁADZ W IZBACH PRZEMYSŁOWO-HANDLOWYCH

Przedstawiciele izb starali się załatwić wiele spraw poprzez osobiste kontakty z przedstawicielami władz państwa. Ich działania można oczywiście upatrywać w kontekście lobbingu³⁵. Zarówno przedstawiciele rządu, jak i środowiska izb wywodzili się z tej samej grupy, którą można określić wyższą burżuazją lub elitą sanacyjnego państwa. Osoby ze środowiska izb obejmowały stanowiska państwowe, zaś członkowie rządu zajmowali wysokie stanowiska w różnych przedsiębiorstwach. Ponadto spotykano się na forum parlamentu, ponieważ wielu prominentnych działaczy gospodarczych angażowało się po stronie Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem³⁶.

33 Gen. Roman Górecki (1889-1946) prawnik; ukończył studia filozoficzne i prawnicze we Lwowie z tytułem doktora praw. W młodości działacz „Zarzewia” i organizacji strzeleckich. Walczył w Legionach, potem w Polskim Korpusie Posiłkowym, inicjator planu przedarcia się przez front austriacko – rosyjski pod Rarańczą, aresztowany i sądzony przez władze austriackie. Po 1918 r. pracował w Ministerstwie Spraw Wojskowych, zajmował się organizacją armii polskiej. Gen. brygady mianowany w 1923 r. Od 1927 r. działał na polu gospodarczym i społecznym (m.in. w organizacjach kombatanckich). Do 1939 r. prezes BGK. W rządzie Z. Kościałkowskiego piastował funkcję ministra przem. i handlu (październik 1935-maj 1936). Po 1939 r. przebywał we Francji i Wielkiej Brytanii. Zob. np. T. Kryśka-Karski, S. Żurkowski, *op. cit.*, s. 309.

34 Zob. „Monitor Polski” 1939, nr 126, s. 2. Z okazji wystawy wydano okolicznościową publikację: S. Sienicki, *Sklep detaliczny. Sytuacja. Projekty. Meble. Konstrukcje*, przedm. Cz. Klarner, Warszawa 1936. Zob. także wspomnienia A. Żmigrodzkiego (*Jak organizowano Wystawę Nowoczesny Sklep Detaliczny-Architektura Wnętrza* [w:] Z. Klarner, *op. cit.*, s. 120-121).

35 Rolę lobbingu, protekcji i korupcji w funkcjonowaniu administracji publicznej dobitnie podkreślił czeski historyk J. Sousa: *Historia nowożytnej administracji na ziemiach czeskich: codzienność, lobbying oraz protekcja (niekonwencjonalne zagadnienia w badaniach historycznych państwa i prawa)*, „Annales UMCS Sectio G” 2001, vol. 48, s. 117.

36 Do poznania życia burżuazji polskiej i elity rządzącej podstawowe będą prace J. Żarnowskiego. Wartościowe informacje, zwłaszcza w kontekście izb p-h, przyniosły publikacje M.B. Markowskiego: *Sfery przemysłowe i ziemiaństwo w województwie*

Jak można wywnioskować z informacji podawanych w „Monitorze”, reprezentanci środowiska izb korzystali z różnych okazji dla zjednania sobie przychylności władz centralnych. Wykorzystywano w tym celu np. święta i uroczystości państwowe, organizowane wystawy i targi, jubileusze, przygotowywane przez rząd spotkania i konferencje, a także urzędowe wizyty³⁷. Każdy minister przemysłu i handlu obowiązkowo był na Targach Poznańskich i Targach Wschodnich we Lwowie³⁸.

Charakterystyczną podróż po kraju odbył Minister Przemysłu i Handlu gen. R. Górecki, krótko po objęciu swojego stanowiska. 19 października 1935 r. był w Katowicach, gdzie został przyjęty przez przedstawicieli tamtejszej Izby. Natomiast 28 października wizytował Wilno, gdzie spotkał się z miejscowymi sferami gospodarczymi na konferencji w Izbie wileńskiej³⁹.

Po śmierci J. Piłsudskiego prezesi izb przybyli z kondolencjami do H. Floyar-Rajchmana⁴⁰. Bodajże za każdym razem, gdy nowo – mianowany minister przemysłu i handlu obejmował swój urząd, zjawiała się u niego delegacja Związku Izb P-H, składając wyrazy poparcia⁴¹. Przedstawiciele rządu zapraszano też na obrady Związku Izb P-H i coroczne zjazdy izbowe⁴².

---

kieleckim 1918-1939, Kielce 1990, *passim*; *Sfery przemysłowo-ziemiańskie między Pilicą a Wisłą w latach 1918-1939* [w:] *Image przedsiębiorcy gospodarczego w Polsce w XIX i XX wieku*, red. R. Kołodziejczyk, Warszawa 1993, s. 179.

37 Zob. np. notkę o wizycie w styczniu 1931 r. Cz. Klarnera u A. Prystora, który wówczas pełnił funkcję ministra opieki społecznej, w sprawie ubezpieczeń emerytalnych pracowników izb („Monitor Polski” 1931, nr 4, s. 2).

38 Zob. np. „Monitor Polski” 1934, nr 201, s. 2; 1937, nr 204, s. 3. Charakterystyczne było to, że przedstawiciele władz centralnych znacznie rzadziej pojawiali się na wystawach i targach o charakterze lokalnym.

39 Zob. „Monitor Polski” 1935, nr 250, s. 1; *Sprawozdanie Izby P-H w Katowicach za rok 1935*, Katowice 1936, s. 365. Podobną podróż po Śląsku i Małopolsce odbył A. Roman w grudniu 1937 r. kiedy to odwiedził izby w Sosnowcu i Krakowie. Wręczał wówczas odznaczenia państwowe przedstawicielom życia gospodarczego, zasłużonym urzędnikom i robotnikom (zob. „Monitor Polski” nr 281, s. 2 i 7).

40 Zob. „Monitor Polski” 1935, nr 112, s. 5.

41 Gdy MPiH objął A. Roman, delegacja samorządu gospodarczego i kupiectwa przyjechała do niego już w ciągu pierwszych dwóch tygodni. Zob. notkę o nominacji A. Romana („Monitor Polski” 1936, nr 115) oraz relację o wizycie przedsiębiorców („Monitor Polski” “ 1936, nr 125, s. 2).

42 Zob. np. „Monitor Polski” 1935 nr 177, s. 3; nr 264, s. 7; 1936, nr 141, s. 1; nr 143, s. 5. Szczególną oprawę miał I Kongres Izb P-H we Lwowie, przeprowadzony we wrześniu 1930 r. (zob. *Sprawozdanie z I Kongresu Izby Przemysłowo – Handlowych Rzeczypospolitej Polskiej odbytego we Lwowie w dniach 3 i 4 września 1930 roku*, Warszawa 1930, *passim*).

Działacze izbowi szczególnym szacunkiem darzyli E. Kwiatkowskiego, którego publicznie nazywali twórcą izb. W czasie uroczystego otwarcia Izby P-H w Warszawie mówił on: „Jesteśmy dziś jak żeglarze, którzy po długiej, ciężkiej, nieraz niepewnej losów podróży, przybili wreszcie do brzegu. Prawo z dnia 15 lipca 1927 r. o izbach w nowej Polsce jest dziś realizowane. Z teorii przeszliśmy do życia praktycznego [...]. Nie wiem, jakie myśli, uczucia i nadzieje przenikały w pierwszych latach XVIII w. pierwszych członków Izb Handlowych w Dunkierce, w Lyon [...] ale pewnym jest, że twórcy samorządu gospodarczego mogliby być dumni ze swej idei”⁴³.

Powszechnie znana była także sympatia Prezydenta I. Mościckiego do Cz. Klarnera, którego mianował senatorem⁴⁴. Nie brakowało również typowo służalczych wystąpień, jak np. w czasie zajęcia Zaolzia przez wojska polskie w 1938 r. Wtedy Izby pisały takie oto „depesze hołdownicze” do ministra A. Romana:

„Sfery gospodarcze woj. kieleckiego [...] ślą na ręce Pana Ministra wyrazy radości z powodu wielkiego zwycięstwa zbiorowej woli i siły narodu w sprawie Śląska Zaolziańskiego i proszą aby Pan Minister zechciał być tłumaczem ich uczuć wobec Pana Prezydenta RP i Wodza Naczelnego”.

„Izba P-H w Łodzi, w obliczu radosnego faktu wzmocnienia struktury gospodarczej Państwa, wskutek przyłączenia uprzemysłowionej ziemi zaolziańskiej, w imieniu sfer gospodarczych okręgu łódzkiego składa Panu Ministrowi życzenia dalszego, pomyślnego kierowania przemysłem i handlem”⁴⁵.

Jak można się dowiedzieć z „Monitora”, jednym z punktów rządowych wycieczek do Gdyni były odwiedziny Izby gdyńskiej i spotkania z pomorskimi przedsiębiorcami⁴⁶.

Dobłą okazją do zetknięcia się przedstawicieli rządu ze środowiskiem izbowym były obchody dziesięciolecia Izby katowickiej w czerwcu 1932 r. Zbiegły się one z obchodami dziesięciolecia objęcia Śląska przez Polskę. Minister F. Zarzycki odwiedził wówczas, w towarzystwie wojewody M. Grażyńskiego Izby w Katowicach i Sosnowcu⁴⁷.

43 „Monitor Polski” 1928, nr 238, s. 2.

44 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 268, poz. 625; 1939, nr 64, s. 2; nr 67, s. 3.

45 „Monitor Polski” 1938, nr 228, s. 4; nr 235, s. 2. Jako ciekawostkę można podać fakt, że również po II w. św. utrzymała się maniera wysyłania „adresów” do władz Polski Ludowej, np. ministra H. Minca. Izby były natomiast reaktywowane przez przedwojennych działaczy, uprzednio zaangażowanych politycznie po stronie sanacji, w czasie okupacji działających ofiarnie w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego.

46 Zob. np. notkę o wizycie gen. F. Zarzyckiego w maju 1932 r. oraz A. Romana w styczniu 1938 r. „Monitor Polski” 1932, nr 112, s. 2; 1938, nr 4, s. 2).

47 Zob. „Monitor Polski” 1932, nr 139, s. 2; nr 140, s. 3; *Sprawozdanie Izby Handlowej w Katowicach za rok 1932*, Katowice 1933, s. 10.

Na początku października 1927 r. Izbę P-H w Krakowie wizytował Prezydent I. Mościcki. Spotkał się z przedstawicielami przemysłu, handlu, górnictwa i bankowości. Mowę powitalną wygłosił prezes Izby T. Epstein⁴⁸. We wrześniu 1930 r. dyr. H. Mianowski zjawił się u członków rządu z zaproszeniami na obchody 80-lecia istnienia Izby⁴⁹.

Członkowie władz Izby lwowskiej zabiegali np. o poparcie rządu dla Targów Wschodnich. Na przykład w 1938 r. zjawili się z zaproszeniem na Targi u premiera F. Słwoja-Składkowskiego. Rok później byli u premiera z memoriałem w sprawie uprzemysłowienia Małopolski Wschodniej⁵⁰. W 1933 r. Targi Wschodnie odwiedził gen. F. Zarzycki, podejmowany przez prezesa Izby M. Szarskiego i wojewodę W. Z. Belinę-Prażmowskiego⁵¹. W lipcu 1935 r. dele-

---

48 Zob. „Monitor Polski” 1927, nr 225, s. 3; nr 226, s. 2. Tadeusz Epstein (1870-1939) znany w Krakowie, żydowski przemysłowiec i działacz społeczny, radca Izby krakowskiej, i jej prezes od 1919 do 1939 r., rzecznik interesów woj. krakowskiego, organizator giełdy towarowej w Krakowie, członek władz „Lewiatana”. Zob. T. Kargol, *Izba Przemysłowo – Handlowa w Krakowie w latach 1850-1939. Dzieje – ludzie – polityka gospodarcza*, Kraków 2003, s. 56; PSB t. 6, s. 285 (nota K. Rolle).

49 Zob. „Monitor Polski” 1930, nr 268, s. 2. Henryk Mianowski (1882-1955) inżynier, publicysta, działacz polityczny i gospodarczy, dyr. Izby krakowskiej od 1930 r. aż do jej likwidacji w 1950 r. Przed I w. św. pracował w różnych przedsiębiorstwach w Galicji, Szwajcarii, studiował w Paryżu, był asystentem w lwowskiej uczelni; w 1909 r. przeniósł się do Krakowa gdzie pracował w szkolnictwie i publikował artykuły w prasie. W czasie I w. św. w armii austriackiej, dostał się do niewoli rosyjskiej, wstąpił do korpusu J. Dowbora-Muśnickiego, do kraju wrócił w 1918 r. Od 1919 r. polityk chadecki, w 1922 r. poseł; w maju 1926 r. poparł sanację i przeszedł do BBWR. Złożył mandat wraz z objęciem funkcji dyr. krakowskiej Izby. W Izbie zajmował się sprawami COP, drobnej wytwórczości, szkolnictwa zawodowego, turystyki i uzdrowisk. Brał udział w opracowaniu prawa przemysłowego, zakładał jedyną w Polsce szkołę hotelarską. We wrześniu 1939 r. został omyłkowo, na ok. trzy miesiące, aresztowany przez Gestapo wraz z grupą innych osób, pod absurdalnymi zarzutami trucia wody pitnej na terenie Krakowa. Do Izby powrócił już w styczniu 1945 r., wstąpił do SD, broniąc na forum publicznym inicjatywy prywatnej. Zob. np. A. Kielbicka, *Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie 1850-1950*, Kraków 2003, s. 158; PSB, t. 20, s. 252 (nota H. Dobrowolskiego); Archiwum Państwowe w Krakowie, zespół Grupa Główna Gospodarka Przemysłowa i Ruch w Izbie Okręgowej 1939 – 1945, sygn. 9.

50 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 195, s. 2; 1939, nr 125, s. 1.

51 Zob. „Monitor Polski” 1933, nr 128, s. 2. Marcin Szarski (1868-1941) doktor nauk prawnych UJ, działacz gospodarczy, senator; w latach 1891 – 1910 pracował w Wiedniu w administracji cesarskiej jako radca ministerialny, przed I w. św. i w okresie II RP piastował wysokie stanowiska w bankowości (m.in. w Banku Polskim) oraz we wła-

gacja Izby z prezesem M. Szarskim na czele, jak było w zwyczaju, przyjechała do H. Floyar-Rajchmana „w celu uproszenia p. Ministra o objęcie protektoratu nad Targami Wschodnimi”⁵².

Władze Izby łódzkiej interweniowały u władz w sprawach przemysłu włókienniczego. Prezes R. Geyer był z oficjalną wizytą w Ministerstwie Przemysłu i Handlu w czerwcu 1931 r. i styczniu 1934 r.⁵³. Szczególnym dla Łodzi był rok 1938. Wówczas ministrowie E. Kwiatkowski i A. Roman wzięli udział w uroczystości poświęcenia kamienia węgielnego Biblioteki Publicznej im. Marszałka Piłsudskiego w Łodzi, zwiedzili łódzkie zakłady przemysłowe oraz zawitali do łódzkiej Izby P-H, gdzie przyjmował ich prezes Izby dr F. Maciszewski⁵⁴.

Izba poznańska wykorzystywała różne okazje do zaproszenia do siebie przedstawicieli rządu. Najczęściej wizytowano Izbę przy okazji Targów Poznańskich. Radcowie, z prezesem dr S. Pernaczyńskim na czele spotkali się z premierem K. Bartlem w czasie jego wizyty w Poznaniu w październiku 1928 r.⁵⁵. W kwietniu 1934 r. władze Izby przyjmowały gen. F. Zarzyckiego w czasie jego podróży do Poznania, gdy zwiedzał poznańskie zakłady przemysłowe⁵⁶. Prezes Izby S. Kałamajski⁵⁷ witał członków rządu na otwarciu Targów Poznań-

---

Giełdy lwowskiej. Senator z ramienia chadecji, następnie BBWR. Honorowy konsul Belgii. W 1939 r. udało mu się wyjechać z okupowanego przez Sowietów Lwowa do Turcji i Palestyny, gdzie zmarł. Zob. *Kto był kim...*, s. 552 (nota J. Łaptosa i A. Mani).

52 Zob. „Monitor Polski” 1935, nr 152, s. 2; nr 196, s. 2.

53 Zob. „Monitor Polski” 1931, nr 149, s. 2; 1934, nr 4, s. 2. Robert Geyer (1888-1939) przedsiębiorca, wnuk znanego łódzkiego przemysłowca włókienniczego L. Geyera. Po ukończeniu nauk za granicą, pracował w rodzinnej firmie. W czasie I w. św. angażował się społecznie, występując przeciwko polityce niemieckich okupantów. W II RP zasiadał we władzach „Lewiatana”, innych organizacji gospodarczych i społecznych. Do 1939 r. był prezesem Izby łódzkiej. Zamordowany wraz z siostrzeńcem 12 grudnia 1939 r., we własnym mieszkaniu, przez Schutzpolizei. Por. PSB t. 7, s. 415 (nota E. Trenklerówny).

54 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 111, s. 3; *Uroczystości przemysłowe w Łodzi*, „Biuletyn Informacyjny Izby P-H w Łodzi” 1938, nr 5, s. 1.

55 Zob. „Monitor Polski” 1928, nr 244, s. 3. Stanisław Pernaczyński (1872-1930) bankowiec, właściciel i współwłaściciel wielu przedsiębiorstw, prezes Izby poznańskiej w latach 1923 – 1930, członek Rady Giełdy Pieniężnej w Poznaniu, działacz społeczny i radny m. Poznania. Zob. A. Zarzycki, *Wielkopolska Izba...*, s. 128.

56 Zob. „Monitor Polski” 1934, nr 99, s. 2.

57 Stefan Kałamajski (1882-1949) nauczyciel, przedsiębiorca, działacz społeczny i polityczny. Zwolniony ze szkół przez władze pruskie pod zarzutami promowania polskości, zaczął pracować w handlu; w 1912 r. założył firmę, którą rozbudował, wykupując później z rąk niemieckich jedno z największych przedsiębiorstw handlowych

skich. Zwyczajowo utarło się, że zaproszeni goście spotykali się z członkami Izby na uroczystym śniadaniu w poznańskim Bazarze⁵⁸.

Prezydent I. Mościcki, żywiąc charakterystyczne dla elit piłsudczykowskich zainteresowanie sprawami Kresów, wielokrotnie spotykał się z przedstawicielami Izby P-H w Wilnie. Przyjmował ich na audiencji w czasie swojej wizyty w Wilnie, we wrześniu 1929 r. W roku następnym zaprosił delegację tej Izby na naradę w sprawie ziemi wileńskiej i nowogródzkiej. Postulaty przedsiębiorców przedstawił wówczas prezes Izby R. Ruciński⁵⁹. Podobne spotkanie odbyło się w grudniu 1937 r. Konferencji przewodniczył, pochodzący z Kresów, A. Prystor, obecni byli członkowie rządu (A. Roman, E. Kwiatkowski), delegaci władz Wileńszczyzny i sfer gospodarczych, w tym wileńskiej Izby⁶⁰. Gen. F. Zarzycki w kwietniu 1934 r. w czasie podróży inspekcyjnej po ośrodkach przemysłu włókienniczego zawitał do Białegostoku. Spotkał się tam z delegacją Izby wileńskiej, gdyż Białystok leżał w jej okręgu. Wyżsi urzędnicy MPiH odwiedzali Targi Futrzarskie, organizowane przez wileńską Izbę⁶¹.

---

w Toruniu. Działacz Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu w latach 1918-1919, radny m. Poznania z ramienia endecji, członek różnych zrzeszeń gospodarczych, konsul honorowy Królestwa Danii. W czasie okupacji stracił majątek, aresztowany, zwolniony dzięki interwencji Duńczyków, wysiedlony do Warszawy, potem osadzony na Pawiaku, wrócił do Poznania w 1945 r. Odbudowywał firmę, przyczynił się reaktywacji poznańskiej Izby; angażował się w działalność społeczną, reprezentując sektor prywatny. W 1949 r. władze bezpieczeństwa prowadziły przeciwko niemu śledztwo, podobnie jak w przypadku prezesa Izby lubelskiej R. Laśkiewicza i innych działaczy izbowych, wskutek czego zrezygnował ze stanowiska prezesa Izby. Zmarł w grudniu tego roku mając 67 lat. Zob. S. Kowal, *Położenie gospodarcze i aktywność drobnomieszczactwa wielkopolskiego w dwudziestolecu międzywojennym 1918-1939* [w:] *Drobnomieszczactwo XIX i XX wieku*, red. S. Kowalska-Glikman, t. 2, Warszawa 1988, s. 153; A. Zarzycki, *Wielkopolska Izba...*, s. 134.

58 Zob. „Monitor Polski” 1936, nr 98, s. 2; 1937, nr 101, s. 2; 1938, nr 99, s. 2; nr 100, s. 2.

59 Zob. „Monitor Polski” 1929, nr 223, s. 4; nr 224, s. 2; 1930, nr 242, s. 2.

60 Zob. „Monitor Polski” 1937, nr 286, s. 2; *Sprawozdanie z działalności Izby P-H w Wilnie za rok 1937*, Wilno 1938, s. 4.

61 Zob. „Monitor Polski” 1934, nr 99, s. 2; 1938, nr 165, s. 1; *Sprawozdanie z działalności Izby P-H w Wilnie za rok 1934*, Wilno 1935, s. 77; *Sprawozdanie z działalności Izby P-H w Wilnie za rok 1937*, Wilno 1938, s. 92.

IV. KONFERENCJE, ZJAZDY I NARADY PRZEDSTAWICIELI IZB ZE STRONĄ RZĄDOWĄ

Na łamach „Monitora” podawano relacje zarówno z ważnych imprez, organizowanych na skalę ogólnopolską, jak i bieżących spotkań przedstawicieli przedsiębiorców z władzami. Celem ich było niewątpliwie nawiązanie szeroko rozumianej współpracy między sanacją, a reprezentantami sfer gospodarczych. Do jednej z najważniejszych konferencji zaliczyć należy naradę gospodarczą rządu z delegatami izb w początkach października 1929 r. Przyjechali na nią przedstawiciele prawie wszystkich resortów z premierem K. Świtalskim⁶².

Uroczystą oprawę nadano Zjazdowi Samorządu Gospodarczego w kwietniu 1932 r. W sali Senatu RP zebrali się przedstawiciele rządu, parlamentu, izb, rolniczych i rzemieślniczych. Obecny był także Prezydent I. Mościcki oraz premier A. Prystor. W przemówieniach podkreślano historyczną wagę zjazdu, który połączył wszystkie dotychczas istniejące instytucje samorządu gospodarczego⁶³.

Najważniejszą imprezą roku 1933 był Zjazd Działaczy Gospodarczych i Społecznych BBWR. Na zorganizowanym w maju zjeździe obecnych było ok. tysiąc osób ze sfer rządowych, samorządowych i gospodarczych. Swą obecność zaznaczyli prezydent, premier, posłowie i senatorowie. Nad sprawami gospodarczymi obradowano w komisji przemysłowo-handlowej pod przewodnictwem B. Miedzińskiego. Przemówienie końcowe wygłosił ówczesny premier, a zarazem szef BBWR W. Sławek⁶⁴.

Podobną imprezę zorganizowano na przełomie lutego i marca 1936 r. Była to Wielka Narada Gospodarcza, w której udział wzięli przedstawiciele rządu, Sejmu, Senatu, samorządu gospodarczego i zrzeszeń gospodarczych. Obrady otworzył premier M. Zyndram-Kościałkowski, zaś obszerne przemówienia wygłosili E. Kwiatkowski i R. Górecki⁶⁵.

62 Czytelnicy znajdą streszczenie obrad w publikacji: *Narady gospodarcze Rządu z Delegatami Izb Przemysłowo-Handlowych w dniu 7 i 8 października 1929 roku*, Warszawa 1929. Na temat narady zob. np. A. Podolska-Meducka, *Projekty ustawy kartelowej w Polsce międzywojennej*, CPH 2002, z. 2, s. 246.

63 Zob. „Monitor Polski” 1932, nr 91, s. 3; nr 94, s. 4; nr 97, s. 2; *Sprawozdanie z I Zjazdu Samorządu Gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w Warszawie w dniu 26 kwietnia 1932 roku*, Warszawa 1932.

64 Zob. „Monitor Polski” 1933, nr 115, s. 2; nr 117, s. 2; *Zjazd działaczy gospodarczych i społecznych zwołany przez BBWR. Warszawa 18, 19 i 20.V.1933 r.*, Warszawa 1933.

65 Zob. „Monitor Polski” 1936, nr 50, s. 1; nr 52, s. 2; *Narada Gospodarcza 28. II – 2. III 1936*, Warszawa 1936.

Bardzo ważny dla polskich przedsiębiorców był Ogólnopolski Kongres Kupiectwa Chrześcijańskiego, który miał miejsce w połowie listopada 1937 r. W uchwałach kongresu znalazły się słowa następujące: „Nie ma zdrowej struktury gospodarstwa narodowego bez sprawnie działającego handlu, opartego w pierwszym rzędzie na samodzielnych placówkach kupieckich. [...] Kupiectwo jest podstawą mieszczaństwa, którego upadek przyczynił się do utraty niepodległości”⁶⁶.

Ciekawą inicjatywą obozu sanacyjnego, podjętą przed wybuchem wojny, było zwoływanie regionalnych zjazdów gospodarczych. W styczniu 1938 r. przygotowano Zjazd Kupiectwa Pomorskiego w Bydgoszczy, z udziałem E. Kwiatkowskiego i A. Romana⁶⁷. W lutym zorganizowano Radę Gospodarczą Małopolski Wschodniej. Udział w niej wzięli delegaci rządu (m. in. E. Kwiatkowski, A. Roman), Sejmu i Senatu, władz samorządowych i sanacyjnego Obozu Zjednoczenia Narodowego. Sfery gospodarcze woj. południowo-wschodnich reprezentował m. in. prezes lwowskiej Izby dr M. Szarski⁶⁸. W maju odbyła się konferencja krakowska, poświęcona sytuacji gospodarczej tego województwa⁶⁹. Natomiast w lipcu, licznie obsadzona przez członków rządu i OZN-u (m. in. szefa partii gen. S. Skwarczyńskiego), Narada Gospodarcza w sprawie ziem północno-wschodnich⁷⁰. W początkach czerwca 1939 r., w obecności E. Kwiatkowskiego, odbyła swe pierwsze posiedzenie Pomorska Rada Gospodarcza. Powołała ją wojewoda W. Raczkiewicz i grupowała przedstawicieli władz rządowych, samorządu terytorialnego, przemysłu, kupiectwa i rzemiosła⁷¹.

Można też wspomnieć, że reprezentanci izb uczestniczyli w zjeździe radców handlowych i konsulów w lutym 1929 r., który odbył się pod patronatem E. Kwiatkowskiego i A. Zaleskiego⁷².

Typowymi tematami wielu konferencji izb z rządem były sprawy karteli, rządowej akcji obniżki cen, etatyzmu (w szczególności działalności przedsiębiorstw państwowych), pomocy kredytowej dla kupców, rolnictwa (zwłaszcza polityki zbożowej państwa, organizacji rynku rolnego, tworzenia giełd towa-

66 „Monitor Polski” 1937, nr 263, s. 2.

67 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 12, s. 2; T. Marchlewski, *Uaktywnienie handlu i pilne inwestycje ogólnopolskie, jako czynnik wzmoczenia siły gospodarczej i obronnej Pomorza. Referat wygłoszony na Zjeździe Związku Towarzystw Kupieckich na Pomorzu...*, „Biuletyn Izby P-H w Gdyni” 1938, nr 2, s. 5.

68 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 35, s. 2.

69 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 114, s. 2.

70 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 150, s. 2; nr 151, s. 2; nr 154, s. 1.

71 Zob. „Monitor Polski” 1939, nr 127, s. 2; *Pomorska Rada Gospodarcza*, „Biuletyn Izby P-H w Gdyni” 1939, nr 11, s. 7.

72 Zob. „Monitor Polski” 1929, nr 41, s. 3.

rowych i akcji oddłużenia majątków rolnych), eksportu (przede wszystkim na tle bilansu handlowego Polski), standaryzacji towarów i obniżki taryf kolejowych. Przed wojną pojawiło się bardzo wyraźnie zagadnienie obrotu kompensacyjnego (clearingowego) z zagranicą⁷³.

V. UDZIAŁ REPREZENTANTÓW IZB W RZĄDOWYCH GREMIACH OPINIODAWCZYCH

Izby posiadały ustawowe prawo opiniowania projektów aktów prawnych, dotyczących – ogólnie rzecz biorąc – życia gospodarczego⁷⁴. Dlatego też uczestnictwo w różnych rządowych komisjach (stałych, niestałych, czy ankietowych), radach i komitetach było formą realizacji izbowych kompetencji. W okresie II RP rząd, Komitet Ekonomiczny Ministrów, resorty i urzędy centralne tworzyły bardzo wiele gremiów opiniodawczych⁷⁵.

Sumarycznie rzecz biorąc, przedstawiciele izb znaleźli się m. in. w: Komitecie Floty Narodowej, Komisji Ankietowej Badania Warunków i Kosztów Produkcji oraz Wymiany, Instytucie Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen, Państwowym Instytucie Eksportowym, Centralnej Komisji Przywozowej, Komitecie Przywozowym i regionalnych komitetach przywozowych, Radzie Handlu Zagranicznego i jej komitetach, Polskim Instytucie Rozrachunkowym, Radzie Ochrony Pracy, Radzie Ubezpieczeń Społecznych, Naczelnym Komitecie ds. Bezrobocia (Komitecie Pomocy Bezrobotnym), późniejszym Komitecie Funduszu Pomocy Bezrobotnym, Funduszu Pracy, Państwowej Radzie Kolejowej, a potem Państwowej Radzie Komunikacyjnej, Komisji Przewozów Samochodowych w Ministerstwie Komunikacji, Komitecie Chłodnictwa, Komisji Hutniczej, Radzie Funduszu Popierania Wiertnictwa Naftowego, Państwowej Radzie Geologicznej, Międzyministerialnej Komisji ds. badania regionalnych problemów gospodarczych, a także Polskim Komitecie Żywnościowym⁷⁶.

73 Zob. np. „Monitor Polski” 1932, nr 49, s. 2; nr 50, s. 3; nr 59, s. 2; nr 67, s. 2; nr 79; nr 81, s. 2; nr 87, s. 2; nr 91, s. 2; nr 132, s. 2; nr 133, s. 2; nr 144, s. 2; nr 220, s. 2; nr 255, s. 4; 1933, nr 102, s. 3; 1935, nr 295, s. 2; nr 298, s. 2; 1936, nr 16, s. 2; nr 134, s. 2; nr 267, s. 2; 1937, nr 162, s. 1; 1939, nr 66, s. 2; nr 67, s. 3.

74 Zob. art. 4 wzmiankowanego już rozporządzenia o izbach z 15 lipca 1927 r.

75 W okresie II RP nie funkcjonowało ciało rządowe zwane „Komitetem Ekonomicznym Rady Ministrów” (KERM), lecz „Komitet Ekonomiczny Ministrów” (KEM). Tzw. „KERM” został powołany po 1944 r. przez władzę ludową.

76 Obsadę różnorodnych gremiów rządowych przez przedstawicieli sfer gospodarczych można łatwo prześledzić sięgając do sprawozdań Centralnego Związku Przemysłu Polskiego „Lewiatan”.

Jedna ze wzmianek podanych w „Monitorze” pochodziła z października 1927 r., kiedy dyrektor Izby P-H w Grudziądzu uczestniczył w obradach stałej międzyministerialnej komisji ds. rozwoju portu i m. Gdyni. W imieniu sfer przemysłowych postulował m.in. wprowadzenie ulg dla przedsiębiorców inwestujących w Gdyni⁷⁷. Rok później w grudniu, E. Kwiatkowski zaprosił dyrektorów izb z Warszawy, Poznania, Bydgoszczy i Grudziądza na spotkanie w sprawie budowy portu w Gdyni i rozwoju polskiego handlu morskiego⁷⁸. Podobna konferencja odbyła się w 1934 r., skupiła ona delegatów izb, pomorskich władz samorządowych, Ligi Morskiej i Kolonialnej wraz z gen. G. Orlicz – Dreszerem⁷⁹. Dwa lata później przedstawiciel Związku Izb P-H został oddelegowany do Rady Portu Gdyni. Był to organ opiniodawczy i doradczy dla Urzędu Morskiego w Gdyni, w sprawach związanych z koncesjami, taryfami i regulaminami portowymi⁸⁰. W 1939 r. na jednej z konferencji eksportowych rozmawiano o rozwijaniu nowych działów eksportu, roli portu, żeglugi i miejscu inicjatywy prywatnej w eksporcie⁸¹.

W „Monitorze” znalazły się notki prasowe o opiniowaniu przez izby np. projektu ustawy górniczej (w czerwcu 1928 r.), zmian przepisów dotyczących prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, zapobiegania upadłości, scalonego podatku obrotowego, stworzenia przymusowej organizacji przedsiębiorstw przemysłu naftowego (w przeciągu 1932 r.), zamówień publicznych (w marcu 1933 r.), czy prawa patentowego (w 1938 r.)⁸².

W 1938 r. Związek Izb P-H uczestniczył w pracach komisji ds. polityki surowcowej przemysłu garbarskiego i futrzarskiego. Komisja zajmowała się sprawami zaopatrzenia wytwórni w skóry, ich solenia i konserwacji, jak i poprawy hodowli bydła. Problemy zakładów futrzarskich były szczególnie bliskie Izbie wileńskiej⁸³.

---

77 Zob. „Monitor Polski” 1927, nr 233, s. 2. Izba, dla województwa pomorskiego początkowo miała siedzibę w Grudziądzu, a od 1931 r. w Gdyni. Zob. rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 13 maja 1931 r., Dz. U. RP z 1931 r. Nr 53, poz. 440.

78 „Monitor Polski” 1928, nr 285, s. 2.

79 Zob. „Monitor Polski” 1934, nr 56, s. 1; *Konferencja gospodarcza w Gdyni*, „Biuletyn Izby P-H w Gdyni” 1934, nr 7, s. 8; *Pierwsze rezultaty konferencji gospodarczej*, „Biuletyn Izby P-H w Gdyni” 1934, nr 9, s. 9.

80 Zob. zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 3 lutego 1936 r. („Monitor Polski” 1936, nr 41, poz. 73).

81 Zob. „Monitor Polski” 1939, nr 144, s. 2.

82 Zob. „Monitor Polski” 1928, nr 71, s. 3; 1932, nr 90, s. 2; nr 101, s. 3; nr 105, s. 4; nr 178, s. 4; nr 183, s. 4; nr 237, s. 4; 1933, nr 53, s. 1; 1938, nr 19, s. 1; nr 133, s. 2.

83 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 150, s. 2.

VI. INNE INICJATYWY IZB PRZEMYSŁOWO-HANDLOWYCH

Na łamach „Monitora” podawano informacje o zaangażowaniu Izby P-H w Warszawie w budowę Muzeum Przemysłu i Techniki w Warszawie (na czele Komitetu Budowy stanął Cz. Klarner)⁸⁴. Izby wzięły czynny udział w subskrypcji pożyczek państwowych, np. w 1935 r. Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej⁸⁵.

W „Monitorze” znaleźć można notkę z obrad Komisji Morskiej Izby gdyńskiej w lipcu 1935 r. Komisja, pod przewodnictwem prezesa Izby S. Tora, debatowała nad problemami rozwoju polskiej żeglugi, rozbudowy połączeń komunikacyjnych Gdyni, działalności rzeczoznawców portowych i projektem porozumienia spedytorów portowych pod patronatem Izby⁸⁶. W Bydgoszczy umowy zbiorowe między robotnikami a pracodawcami były zawierane, jak można domniemywać, przy pośrednictwie tamtejszej Izby P-H⁸⁷. „Monitor” informował też o pracy inspektorów jajczarskich Izby P-H w Lublinie⁸⁸.

Na zlecenie rządu, w 1932 r. izby miały przeprowadzić ankietę wśród importerów i eksporterów na temat korzystania z portu w Gdyni. Ankieta miała dać odpowiedź na pytanie, co utrudnia polskim przedsiębiorcom prowadzenie interesów za pośrednictwem portu. Izba P-H w Warszawie miała zająć się opracowaniem ankiet i sformułowaniem postulatów w dziedzinie komunikacji, taryf przewozowych i pomocy kredytowej tak, by port w Gdyni został szeroko udostępniony polskim przedsiębiorcom⁸⁹.

Innym razem MPiH zwróciło się do Związku Izb P-H o zorganizowanie praktyk wakacyjnych dla studentów wyższych uczelni technicznych i handlowych. Izba P-H w Warszawie zaapelowała wówczas do przedsiębiorców o przyjmowanie praktykantów na praktyki płatne i bezpłatne⁹⁰.

Różne wieści z życia izb przyniosły numery „Monitora” z lat 1937-1938. W lipcu 1937 r. Izba wileńska wspierała badania naukowców z Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, nad przemysłowym wykorzystaniem rudy darniowej występującej w Puszczy Nalibockiej⁹¹. Rok później Izba ta przygotowy-

84 Zob. „Monitor Polski” 1934, nr 73, s. 2; Z. Klarner, *op. cit.*, s. 79.

85 Zob. „Monitor Polski” 1935, nr 90, s. 2.

86 Zob. „Monitor Polski” 1935, nr 168, s. 2.

87 Zob. „Monitor Polski” 1934, nr 154, poz. 204; 1935, nr 87, poz. 118.

88 Zob. „Monitor Polski” 1930, nr 131, poz. 190. O prowadzeniu inspekcji jajczarskich przez Izbę można przeczytać w sprawozdaniach Izby lubelskiej.

89 Zob. „Monitor Polski” 1932, nr 139, s. 2.

90 Zob. „Monitor Polski” 1933, nr 64, s. 5.

91 Zob. „Monitor Polski” 1937, nr z 27 lipca 1937 r.; *Sprawozdanie z działalności Izby P-H w Wilnie za rok 1937*, Wilno 1938, s. 88.

wała praktyki kupieckie dla uczniów z Wileńszczyzny w przedsiębiorstwach poznańskich. Uważano bowiem kupców wielkopolskich, mających za sobą długoletnią ekonomiczną walkę z naciskiem germanizacyjnym i wyrobione tradycje handlowe, za najlepszych kupców w Polsce⁹².

Izba gdyńska natomiast związana była z Instytutem Bałtyckim. Placówka ta zajmowała się dokumentowaniem polskości Pomorza i współpracą międzynarodową państw basenu morza bałtyckiego. Organizowano m.in. spotkania specjalistów i akcje wydawnicze⁹³.

Latem 1937 r. Izba warszawska badała stan komunikacji samochodowej w swoim okręgu. Zwrócono uwagę na zły stan dróg, nadal stosowaną komunikację konną, która konkurowała z pojazdami mechanicznymi i trudności w nabyciu nowego taboru samochodowego przez firmy przewozowe⁹⁴.

W tym też czasie ustalano program prac stołecznej Izby w dziedzinie handlu. Pracowano nad podniesieniem poziomu zawodowego kupiectwa, założeniem uniwersytetu kupieckiego i prowadzeniem kursów dokształcających. Rozmawiano o problemach średniego i drobnego przemysłu, warunkach kredytowych, lokalowych i transportowych, zaopatrzeniu zakładów w energię elektryczną, szerzeniu znajomości przepisów podatkowych i prawa pracy, racjonalnym rozmieszczeniu hurtowni, tak by polepszyć zaopatrzenie w towar kupców detalicznych i wspierania ich w organizowaniu akcji reklamowych⁹⁵.

Podane powyżej wyliczenie zagadnień, poruszanych na forum Izby P-H w Warszawie w ciągu tylko jednego roku pokazuje, jak niesłuszne są sądy o „opanowaniu” izb przez wielki przemysł, zwolenników karteli i „Lewiatana” (Centralnego Związku Przemysłu Polskiego)⁹⁶.

Na zakończenie można wspomnieć o osobliwej sprawie, jaka wystąpiła w roku 1931. Spółki akcyjne miały bowiem obowiązek przesyłania do redakcji Monitora Polskiego sprawozdań i bilansów celem ich publicznego ogłoszenia. W kwietniu dyrekcja „Monitora” ogłosiła, że będzie przyjmować pisma od spółek tylko wówczas, jeśli do dokumentów spółki zostanie dołączony wyciąg z rejestru handlowego, stwierdzający faktyczne pełnomocnictwo do podpisywania korespondencji w imieniu firmy. Żądano także by obok podpisu

92 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 214, s. 2.

93 Zob. „Monitor Polski” 1938, nr 79 – 96.

94 Zob. „Monitor Polski” 1937, nr 215; „Biuletyn Izby P-H w Warszawie” 1937, nr 7/8, s. 316.

95 Zob. „Monitor Polski” 1937, nr 256, s. 3; „Biuletyn Izby P-H w Warszawie” 1937, nr 7/8, s. 275.

96 Zob. np. M. Drozdowski, *Polityka gospodarcza rządu polskiego 1936 – 1939*, Warszawa 1963, s. 36; *Historia państwa i prawa Polski 1918-1939*, red. F. Ryszka, cz. I, Warszawa 1962, s. 407.

odręcznego widniał na dokumentach podpis pismem maszynowym. W maju dyrekcja informowała, że zamiast pełnych odpisów z rejestru (kosztownych i obszernych) wystarczą odpisy tej części rejestru, która dotyczy aktualnych pełnomocnictw do występowania w imieniu firmy (np. udzielonej prokury), o ile odpis ten zostanie poświadczony przez sąd lub notariusza.

W czerwcu dyrekcja napisała: „W dążeniu do ułatwienia zarządom spółek akcyjnych stwierdzenia kompetencji członków Zarządu, podpisujących listy załącznikowe przy składaniu ogłoszeń w Monitorze Polskim, uznano za możliwe i wystarczające jako dowód prawny przyjmowanie [...] zaświadczeń właściwej Izby handlowej i przemysłowej, stwierdzających, iż składający ogłoszenie uprawniony jest do podpisywania korespondencji i zarządzeń firmy”. W ten oto sposób izbom, instytucjom prawa publicznego, w drodze praktyki władz „Wydawnictw Państwowych”, umożliwiono poświadczanie dokumentacji spółek akcyjnych dla publikacji w „Monitorze”. Zdarzenie powyższe dobrze obrazuje funkcjonowanie państwowej maszyny biurokratycznej, która tak wydawałoby się banalną czynność, jaką jest przesłanie do publicznej gazety odpisu bilansu spółki potrafi zamienić w skomplikowane i sformalizowane zagadnienie, wymagające swoistej procedury⁹⁷.

Na zakończenie wypada wyrazić nadzieję, iż w tak niewielkim opracowaniu udało się pokazać czytelnikom, jak różnorodny jest wizerunek izb przedstawiony na łamach „Monitora”. Jeśli tak się stało, będzie można uważać, że jeden z celów tej publikacji został spełniony.

SUMMARY

The text shows the activities of Chambers of Commerce from the time of the Second Polish Republic. The article is based mainly on the information from one historical source: “Monitor Polski”. It gives an overview, calendar, events in which the Chamber participated. Thus confirms that there are many opportunities to study the history of economic self-government, when you are using a variety of sources, even individual. Among other information, the author has chosen – for the article – the most interesting events in the life of the chambers. This information is divided into several groups about: foreign and official contacts, conferences, conventions and meetings, the work of government draftsmen and other self-government initiatives. The article is enhanced with biographical notes.

---

97 Zob. różne numery „Monitora Polskiego” z pierwszej połowy 1931 r., np. nr 126.